

Մեղքոնեանի տուած տեղեկութիւնները՝ Աբրահամ Արծիւեան Կաթողիկոսի մասին, ուր քանի մը անճիշտ տեղեկութիւններէ զատ՝ բովանդակ գրութիւնը նախատա-
կան բնոյթ մը ունի, բոլորովին անվա-
յել՝ լուրջ գիտնականի մը համար:

Հեղինակը ցաւած սրտով կը յայտարա-
րէ նաեւ թէ բաւական թիւով գրութիւն-
ներ դուրս մնացած են, 2000 էջի սահմա-
նին մէջ մնալու համար. այդ պատճառով
արդէն վերջին 350 էջերը մանրատա-
տալուած են: Լաւագոյն պիտի չըլլա՞ր
արդեօք՝ յաւելուածական փոքրիկ հատո-
րի մը մէջ ամփոփել ատոնք ալ, եթէ իս-
կապէս զուրկ չեն չահեկանութենէ, փո-
խանակ ցրուելու դանազան լրագիրներու
մէջ: Շատ լաւ պիտի ըլլայ՝ եթէ մատե-
նագիրական (պիպլիոկրաֆի) ցուցակ
մըն ալ հրատարակուի այդ առթիւ, Ան-
թէպի մասին ցարդ լոյս տեսած գրութիւն-
ներու ամբողջական ցանկերով:

Յուսով ենք թէ պիտի չպակսին աղգա-
նուէր մեկենասներ:

~ ~ ~

Յ. Գ. ՊՈՒՐԱՆԱՆ. — Մուսա-լեքան
հերոսամարտը. տպ. Հայկ. (Արեւելք
տպ.) 1954, էջ 90:

Երախտագիտական տրիտուր մը՝ ձէ-
պէլ-Մուսայի հերոսամարտին յիշատա-
կին ձօնուած, ուր հեղինակը իր կարելի-
ութեան չափով կու տայ հարազատ պատ-
կերը Սուէտիոյ 40-օրեայ զիւցաղներդու-
թեան, խանդավառելու համար վաղուան
տերունդները՝ «վարդահեղեղ արշալոյսի
յոյսերով»:

Առաջին էջերուն մէջ կը նկարագրուի
ընկ. Անանիայի գործունէութիւնը Սուէ-
տիոյ շրջանին մէջ (1908-1912): Ապա տե-
ղագրական եւ աղագրական հակիրճ տը-
եալներ կը պատկերացնեն ձէպէլ-Մուսա-
յի զուտ հայաբնակ վեց գիւղերու վիճա-
կը, ուր կ'ապրէին 1235 բնտանիքներ (5311

հոգի), խաղաղ ու երջանիկ: Աւանդական
զրոյցներ ու տեղական առասպելներ կը
կենդանացնեն բնականաբար: Սուրբ Ուրբաթի
աղբիւրին հէքեաթը՝ հովուերգութիւն մըն
է իսկապէս. Սուրբ Եղիայի քարայրին
հրաշքը՝ ժողովուրդի հաւատքին պայ-
ծառ հայելին է. թէեւ գլխաւորէն արուես-
տակալ գոյներով պատմուած:

Բայց աւա՞ղ... աստղադարձ գիշեր մը,
1915 Յուլիս 31, այդ ժողովուրդը բոլոր,
ծեր ու պառաւ, երիտասարդ ու մանուկ,
կին ու տղամարդ, թողած իրենց պապե-
նական շէն ու դարաւոր օճախները, ա-
մէնքը բեռ մը շալկած՝ լեռն ի վեր կը մա-
ղըցին. դէպի սուրբ... դէպի անմահներու
բնակարանը ուր արծիւները աղատօրէն կը
ճախրեն. մինչ վարէն սողոսկելով կը խու-
ժէ թշնամին. պաշարուած անխոսափելի
է:

Դիմագրութիւնը կը ծրագրուի, կը կադ-
մակերպուի, կը զօրանայ, կը պայթի.
ճգնաժամային պահեր կ'անցնեն քաջերը.
մերթ սարսուղին կը նահանջեն կրակէ
զնդակներու տարափին տակ, մերթ խի-
ղախօրէն կը յարձակին անձրեւի տակ,
թանձր մշուշի մը մէջ: Օգնութեան կո-
չեր, հնարագիւտ միջոցներ ձեռք կ'առնը-
ւին. դաւաճան մատնիչներ դաշունահար
կը խողխողուն ամէնուն առջեւ: Մար-
տիկներու կողքին՝ հայ կիները կը շրջին,
ջուր կը բաշխեն՝ դիւրեք դիւրեք թուշելով:
Թշնամի գնդակ մը յանկարծ մէկուն սա-
փօրը կը ծակէ. հերոսուհին՝ կրակ ու բոց
կտրած՝ հանդիպակաց պուրակներուն մէջ
վխտացող զինուորներուն կը դռնէ. «Հէ՛յ,
նամերտնա, ձիր մըլլէ կարնու ծէկի ըզ-
կէօթս, լաքին դսիրտս չկարնուր... դաս
գիտիցէք»:

Օգոստոս 22-23ը անմոռանալի թուա-
կան մը կը դառնայ, յաղթանակի շողե-
րով. բայց պաշարուած չի դադրել, սովը
կը սպառնայ: Եւ ահա, Սեպտ. 5-ի կի-
րակի առտուն, պատարագէն վերջ, լեռն

ի վար կը շրջի ձայնը «վափուր իկիյր, վա-
փուր իկիյր». բաց ծովուն վրայ կը նըշ-
մարուէր Փրանսական մարտանաւը՝ օրհ-
նեալ «Կիշէն»ը: Նամակագրութիւն, բա-
նակցութիւն, ոմբակոծում, դարձեալ ճա-
կատամարտ. եւ հուսկ՝ լուրթին յաւի-
տենական: Սեպտ. 13-ն է. Միջերկրակա-
նի խաղաղ ջուրերուն վրայէն կը սուրան
աղատարար հինգ ռազմանաւերը, հետե-
րին տանելով Մուսա-լեքան հարազատ դա-
ւակները. մինչ ամէնուն աչքերը վերջին
անգամ մըն ալ ուղղուած էին լեռան կա-
տարին վրայ անմահութեան քունով նիր-
հող տասնեութիւն լուսապսակ շիրիմնե-
րուն. աղատագրութեան եւ յաղթանակի
զոհներն էին անոնք: Պաշտօնագրի երկրորդ
օրն էր... Մեռելոց...:

Ահա՛ համապատկերը այդ 90 էջերուն,

ուր ամէն ինչ կը նկարագրուի հետաքր-
քրական մանրամասնութիւններով, կորո-
վի ու շարժուն գնացքով, հակիրճ: Հեղի-
նակը Թրանց Վերֆել մը չէ անշուշտ,
բայց հայրենասէր սիրտ մը ունի որ ջերմ-
օրէն կը տրոփէ այդ փջերուն մէջ, ուրիշ-
ներուն ալ հաղորդելով նոյնը: Կ'ուզէ մին-
չեւ իսկ զիւցաղներգակ շունչով մը ոգեւո-
րել պատմուածքը, որով կը գործածէ դա-
սական եւ հինցած բանաձեւեր ու նկարա-
գրելու կերպեր, մինչեւ իսկ Արէսի միջա-
մտութիւնը կ'ողակոյզէ քանիցս. ինչ որ,
կը խորհնք, քիչ մը անբնական կը դար-
ձնեն պատմուածքը, որ ինքնին խօսուն
է եւ իսկապէս զիւցաղնային:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Ա.Գ.Ա.ՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԲԺԻՇԿ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՏԵՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

1954, Նոյեմբեր 18: Փատուայի աշ-
խարհահռչակ համալսարանի արձանա-
տետրին մէջ կը դրոշմուի անունը ԲԺԻՇԿ
Աղեքսանդր Տէր Աստուածատուբեանի.
չահած է վերջին յաջողութիւնն ալ. եւ
ի՛նչ յաջողութիւն. փառապսակ իր ութ-
ամեայ յարատեւ աշխատանքին. յարատեւ
վերելք՝ առանց որ եւ է վերաքննութեան:
Ծնած է Վենետիկ, 1930-ին: Տեղւոյն
խառլական նախակրթարանը աւարտելէ
ետք՝ մտած է Մուրատ-Ռափայէլեան
վարժարան՝ 1941-ին. ու շրջանաւարտ՝
1945-ին, փայլուն քննութիւններով:
Մանկութենէն ցոյց տուած է մեծ հե-

տաքրքրութիւն, սէր եւ յարում՝ մարդա-
կագրութեան: Հայրիկը կը պատմէ՝ թէ
Աղեքսանդր երբեմն իր մատիտը տուած է
ընկերներէն մէկուն, փոխարէն ստանալու
համար փոքրիկ տետրակ մը, որուն ամէն
մէկ էջին վրայ՝ մարդկային մարմնի
դանազան մասեր նկարուած էին դունա-
գեղ...: Տարիքին հետ՝ փափաքն ալ ա-
ծած է՝ բժշկութեան նուիրուելու:

1946-ին արձանագրուած է Փատուայի
համալսարանը. դասախօսութիւններու
ներկայ ըլլալու տենչը միշտ բուռն եղած
է իր մէջ: Առաջին տարուան շատ յաջող
քննութիւններէն վերջ՝ համալսարանի

վարչութիւնը իրեն շնորհած է տարեկան բոլոր պարտադիր վճարումները: Երախտագիտութեան լաւագոյն արտայայտութիւնն էր այս, հանդէպ իր բարերարներուն, Մխիթարեան Միաբանութեան, որ կը հոգար իր համալսարանական տարեթուակը: Յաջողութիւններուն համընթաց, դժբախտաբար դառն անակնկալներ ցցուած են իր դէմ՝ խափանելու եւ կասեցրնելու եռանդուն պատանիին վերելքը, ծանր մտահոգութեան մատնելով նաեւ ծնողները:

Բայց Աստուծոյ օրհնութեամբ, ու շնորհիւ իր ծանրախոհ եւ զուարթ բնա-

ւորութեան ու մանաւանդ իր անընկճելի կորովին, Աղեքսանդր հասաւ իր երազած այս գեղեցիկ օրուն:

Քննութիւններէն ամիս մը չանցած՝ կը ներկայացնէ նաեւ իր աւարտաճառը, « Patogenesi della tubercolosi post-primaria da perforazioni linfoghiandolari nei bronchi » տիտղոսով, զոր տեսական փաստերով ու խոր ուսումնասիրութեամբ պաշտպանած է, արժանանալով դոկտորականին:

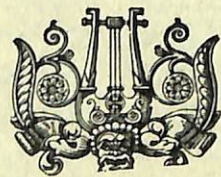
Լեցի որ երբ Աղեքսանդր մտադիր էր բժշկութեան ուսանող արձանագրուելու, նամակ մը գրած է իր բժիշկ ազգականներէն մէկուն, յայտնելով իր նպատակը. պատասխանը եղած է յուսարեկիչ, հեռապատկերով՝ բժիշկի մը բարոյական ծանր պատասխանատուութիւններուն...: Բայց պատանին չէ վարանած, եւ երկրորդ նամակով մը պարտադրած է ինքզինքը, յարելով՝ թէ ինքը կատարելապէս ինքնա-յօժար համոզումով կը ձկտի մարդասիրական եւ դիտական այդ ասպարէզին, ի դին ամէն զոհողութեան:

Ու հիմա, սիրելի Աղեքսանդր, բաց է ասպարէզը քու առջեւ. վսեմ գաղափարականիդ արժանավայել նուիրումով՝ քալէ դէպի լուսաւոր ասպարէզ:

Մեր ջերմագին ուրախակցութիւնները քեզի, յատկապէս հայրիկիդ ու մայրիկիդ, որոնց յոյսն ես և արդար հպարտութիւնը:

Յաջողութիւններ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԵՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Մ Ո Ւ Ր Ո Տ — Ռ Ա Փ Ս Յ Է Լ Ե Ս Ն Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի

1954-Ի ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԸ

Ձախէմ աջ՝ Մարգարեան Սերոր, Կիւրեղեան Արմէն, Արզումանեան Արզար, Խաչատուրեան Պօղոս, Հեքիմեան Պերճ, Յովհաննէսեան Գասպար, Քիւչիւքեան Անտոն:
Վ.Վ. Հայրեր — Հ. Սահակ Վրդ. Տէր Մովսէսեան (Ուսուցիչ), Հ. Եղիա Վրդ. Փէշեկեան (Տեսուչ), Հ. Աւետիք Վրդ. Թաւաթիւեան (Ուսումնապետ):

Տասնեակ մը տարիներու տխուր դադարէն վերջ, ահա՛ յետ — պատերազմեան առաջին հունձքը, անդրանիկ շրջանաւարտները (13 Յունիս, 1954): Եօթն են անոնք, ու բարձր գաղափարական մը կը շղթայէ անոնց արտերը. տարբեր երկիրներէ եկած, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն, Սիւրիայէն, Իտալիայէն, կերտուեցան անոնք Մխիթարի շունչով, Մուրատի եւ Ռափայէլի նուիրական յարկին տակ, կրօնքի եւ հայրենիքի անշէջ պաշտամունքով:

Հրճուեցան անդամ մըն ալ հոգիները բարերարներուն, ցնծացին անդամ մը եւս դէմքերը լուսափայլ նախորդներուն՝ Թեր-

ղեանի, Արփիարեանի, Վարուժանի, որոնց խլած երբեմնի ծափերը կարծէք դեռ կ'արձագանդէին դահլիճին չքնաղ կամարներուն տակ. նոյն ողբերգութիւնն էր որ կը վերակենդանանար:

Ձահը, զոր վառեցին անմահները, հիմա ժառանգութիւնն է ասոնց, որ պատրաստ են զոհաբերուելու անոր պայծառութեան. ջահն է այն մշտափառ՝ հայ մշակոյթի եւ նուիրական արթութիւններու, որ կը ճարճատի Սուրբ Մեսրոպի լուսաւոր օրերէն, ու կը փայլի Մեծն Մխիթարի եւ Ալիշանի հսկայ արդիւնքով. եւ պիտի շողայ յաւէտ՝ անձնուէր ճիգերովը նո՛ր սերունդին: